

Наталія КОНДЕЛЬ-ПЕРМІНОВА

КОНКУРС «МАЙДАН '2014 / ТЕРИТОРІЯ ГІДНОСТІ» Новий формат публічних обговорень

Начерки ситуації. Принципова зміна формату публічних обговорень, про що йтиметься у цій статті, сталася в Києві впродовж травня–липня 2014 року й стосувалася історичних подій, які назавжди змінили Україну й українців. Наприкінці 2013 — на початку 2014 рр. на київський Майдан вийшли тисячі людей: українці й євреї, росіяни та вірмени, грузини і білоруси, яких об'єднала українська земля та бажання жити у вільній європейській країні. Ціна перемоги в боротьбі за права людини виявилася надзвичайно високою — вбиті, поранені, зниклі без вісти. З патріотів, що віддали своє життя, сформувалася Небесна сотня, що поповнила Небесне воїнство.

Невдовзі після лютневих подій '2014 Національна спілка архітекторів України (НСАУ), Київська організація НСАУ і Департамент містобудування та архітектури КМДА підписали меморандум про увічнення пам'яті загиблих Небесної сотні й здійснення всіх робіт на засадах публічності, відкритості [1]. У квітні 2014 р. було прийнято спільне рішення Міністерства культури України та КМДА «Про проведення Всеукраїнського конкурсу на визначення кращої ідеї меморіального комплексу героям Небесної сотні у м. Києві» з обов'язковим широким громадським обговоренням програми та умов конкурсу [2].

На прес-конференції, що відбулася у Києві 23.04.2014, підкреслювалося, що право на визначення тематики й ідеології конкурсу належить народові України, тому конкурс, на який можуть подаватися проекти без обмеження фахового рівня учасників, має бути відкритим. Визначення кращої ідеї містобудівного та архітектурного рішення Меморіального комплексу героям Небесної сотні за участі широких верств населення України усвідомлювалося як мета конкурсу, а завданнями — пошук форми художнього відображення та архітектурно-просторового вирішення щодо увічнення історичних подій, що мали місце на території Києва упродовж грудня 2013 — лютого 2014 рр., та пам'яті про загиблих.

Київ, Хрещатик '1944

На вибір учасників було запропоновано чотири ділянки, максимально наближених до активних бойових дій кінця 2013 — початку 2014 рр. Перша межує з будівлею по вул. Інститутській, 3 («Жовтневий палац») та вільною ділянкою по вул. Інститутській, 5. Друга — це сквер по вул. Інститутська між будівлею готелю «Україна» та наземним павільйоном верхнього виходу зі станції метро «Хрещатик». Третя знаходиться між вул. Михайла Грушевського та Петровською алеєю (на місці колишнього пам'ятника Григорію Петровському). Четверта являє собою комплекс інженерних споруд (сходи, підпірні стінки, оглядовий майданчик) біля будівлі по вул. Інститутській, 3 («Жовтневий палац»). Первісно передбачалися конкретні терміни проведення конкурсу: 14.05–28.08.2014; підведення підсумків до 15.10.2014; відкриття Меморіалу — лютий 2015 р. (до першої річниці подій).

У результаті першого етапу публічних обговорень (6.05–29.07.2014), які відбувалися у київському Будинку архітектора, сталася докорінна зміна уявлень про конкурс та його зміст. Упродовж цього періоду оргкомітет (А. Бондар, О. Васильченко, А. Драженко, О. Малиновська, О. Пустовалова), очолюваний директором Департаменту містобудування та архітектури, головним архітектором Києва С. Целовальником, здійснив велику роботу з опитування громади через сайт, соціальні мережі FB та наживо з інформування громадян про перебіг всіх виконуваних робіт, з підготовки та відкриття підсумкової вис-

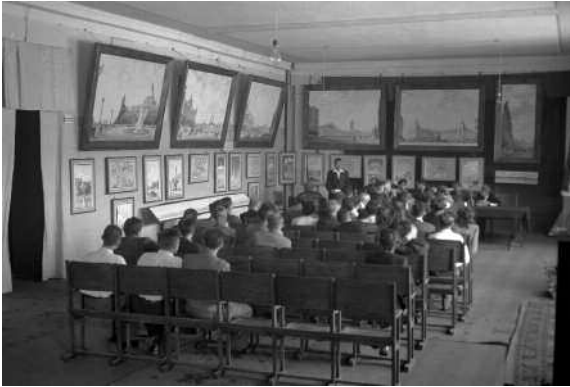

Київ, Хрещатик ' 2014

тавки результатів на Майдані. За три місяці заходи відвідало понад 1200 осіб. [3]. Усі дії здійснювалися відповідно до тези, яка залишалася незмінною: «думка кожного необхідна і дуже важлива». Під час обговорень були представлені наявні громадські ініціативи, пов'язані з новими, народженими Майданом соціальними практиками єднання людей, з увічненням пам'яті героїв Революції Гідності, а також доповіді фахівців про археологію, історію містобудівного розвитку центральної частини Києва, феноменологію символів. Процес публічних обговорень презентовано у прес-центрі Майдану, у львівському Будинку архітектора, у вищих навчальних закладах: Київському національному університеті будівництва та архітектури, Національному авіаційному університеті, Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури.

Головний сенс ситуації можна виокремити з порівняння двох конкурсних ситуацій (1944 і 2014 рр.), відмежованих одна від одної сімома десятиліттями.

Програма конкурсу щодо відбудови повоєнного зруйнованого Хрещатики [4] була підготовлена «згори», з описом технічного стану споруд як повністю зруйнованих, так і тих, що підлягають відновленню. Зазначалися будівлі, які слід було розташувати на Хрещатику: Міськрада, Наркомат оборони, Клуб радянської інтелігенції, Будинок профспілок, два-три будинки промислових трестів тощо. Тобто, післявоєнний Хрещатик мав бути створений з громадських будівель [5]. У такий спосіб було сформульовано «соціальне» замовлення,

Обговорення конкурсних проєктів на забудову Хрещатика. Київ, 1944

при цьому, зрозуміло, у населення ніхто не питав, яким воно бажає бачити Хрещатик. Сімдесят років тому архітектори отримали чітке, ідеологічно вивірене завдання, яке повинні були втілити в архітектурних формах. Ситуація 2014 року принципово відмінна. В результаті публічних обговорень учасники повинні спільно опрацювати принципові засади конкурсного завдання.

Зміна формату публічних обговорень. Для розгляду поняття публічних обговорень скористаємося схематизацією з трьома рівнями (паралельними площинами): прийняття рішення, виготовлення (проекування та реалізація будівництвом) і подальше використання (експлуатація). Це необхідно для подальшого розуміння місця, функцій публічних обговорень і принципової зміни формату, що сталася.

Переважає більшість з тих, хто приходив щовівторка у Будинок архітектора, первісно уявляли собі ситуацію наступним чином. Вочевидь, для проведення конкурсу необхідно мати замовника й фінансування. Замовник формує конкурсне завдання, над яким працюють учасники конкурсу. У визначений час творчі доробки виставляються на публічне обговорення, працюють ЗМІ, Інтернет-ресурси, журі. В результаті обирається краще рішення, щодо якого здійснюється робоче проектування (з відповідним фінансуванням). Далі дії переходять на площину виготовлення, і в кінцевому підсумку — на щабель використання («споживання», експлуатації).

Більшість має тверде переконання, що йдеться завжди про другий рівень — виготовлення. Це означає, що має бути конкретне завдання (питання: ким і як воно формується, навіть не піднімається), котре слід якнайшвидше виконувати. Представники цього «конкретного», «практичного» підходу акцентують увагу саме на рівні «виконання», не вважаючи суттєвим рівень «прийняття рішення».

Публічні обговорення програми та умов конкурсу. Київ, 2014.

Саме такий підхід є джерелом чималих проблем (як наслідок — відлучення громадян, територіальних громад від рівня прийняття рішень), що зокрема, віддзеркалюється у «традиційних» громадських слуханнях [6]. Якщо уважно проаналізувати, виявиться, що громадським слуханням відведено місце на рівні виконання і саме на перетині між «проектуванням» й «виготовленням». Реально громадські слухання здійснюються після виконання проектної стадії, коли на ділянці вже з'являються будівельні паркани. І тоді замовник (інвестор), проєктувальники розповідають, що тут будуватиметься, а громадяни мають про це «слухати». На цьому місці й виникають значні конфлікти, розгортаються бойові дії. Й у такому підході ми жили багато років.

У випадку публічних обговорень програми конкурсу на визначення кращої ідеї Меморіального комплексу героям Небесної сотні у Києві формувався принципово інший підхід. На засадах публічності, прозорості, вільного доступу до інформації відпрацьовувався новий формат.

По-перше, робота здійснювалася виключно на верхньому щаблі «прийняття рішення». До «зеленого» столу Будинку архітектора щовівторка приходили люди, які мають власну громадянську позицію й які у реальному житті є фахівцями, громадськими активістами, управлінцями, бізнесменами, мешканцями тощо.

По-друге, змісти висловлюваних думок, позицій фіксувалися на «екрані», і саме це дозволяло знімати особистісні непорозуміння й конфлікти шляхом

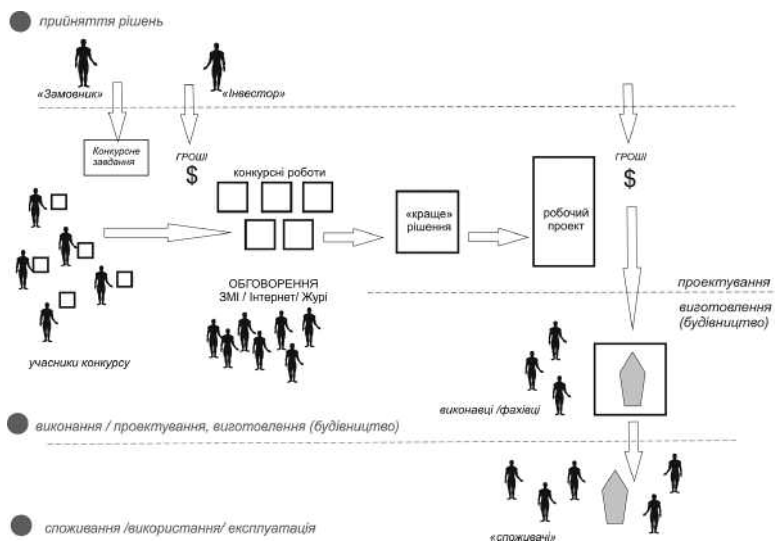
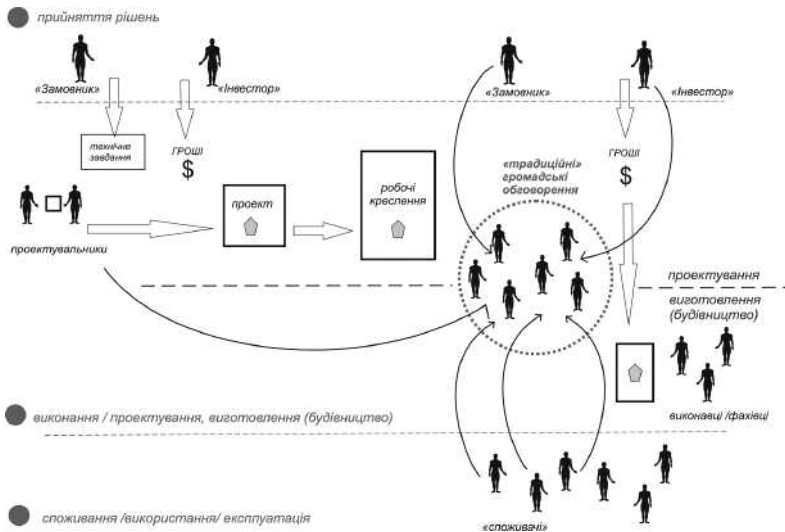

Схема «практичного» підходу до конкурсної справи (акцент на рівні «виконання»)

відчуження точки зору (позиції) від її носія, конкретної особистості. Після такого відчуження з точкою зору, позицією можна конструктивно працювати, тобто виокремлювати змісти, які стоять за кожною з них. Існуючі, проявлені змісти підлягають аналізу та структуруванню, щоб з ними можна було б рухатися далі.

По-третє, наявність структурованих змістів дозволяла розгортати другий такт робіт, який відбувався у форматі «круглого столу». Цей формат сприяє дієвому обговоренню, прийняттю спільних рішень, які стають засадничими при опрацюванні умов та Програми конкурсу. У цьому ж форматі на засадах результатів публічних обговорень, опитувань здійснювалася робота ініціативної експертної групи (опрацювання ідеологічних засад конкурсу та конкурсного завдання), до складу якої входили: В. Осьмак, культуролог, викладач НАУК-МА; С. Мирний, письменник; М. Кальницький, історик, киевознавець; Н. Кондель-Пермінова, архітектурознавець, завідувач відділу архітектури і дизайну ІПСМ НАМ України. На завершення першого етапу публічних обговорень експертною групою були вироблені й оприлюднені принципові засади нової редакції програми та умов конкурсу.

У кінцевому підсумку опрацьовані таким чином умови та програма передаються на рівень виконання. Висловлювалися міркування щодо того, що громада має бути також частиною процесу виконання цих рішень. Тобто, гро-

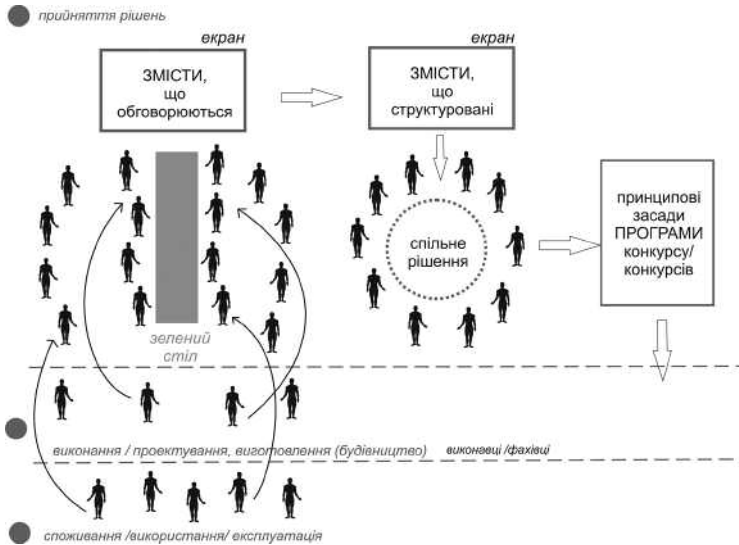
Місце «традиційних» громадських обговорень, де виникають численні конфліктні ситуації (як наслідок відлучення громадян, територіальних громад від рівня прийняття рішень)

мадськість має контролювати і процеси проектування, і процеси будівництва того, що буде схвалено до реалізації на Майдані.

Конструкція змістів. В результаті проведених робіт було отримано об'ємну конструкцію змістів, первісно фіксованих на «екрані». Її можна представити у вигляді трьох площин, одна з яких (фронтальна) є онтологічною, а дві перпендикулярні до неї — діяльними.

На онтологічній площині зафіксовано тришаровий конструктор тематизмів, які пронизують один одного. Внутрішній, нижній щабель має умовну назву «меморіал», відповідно до якого обговорюється позиція людини, громадянина. Другий шар — це планшет Майдану — Хрещатик — центр Києва (спільнота, громада). Третій шар — феномен Майдану в межах: Київ, Україна, світ (суспільство, народ).

Ядро усіх міркувань становить увічнення пам'яті про загиблих під час героїчних подій Революції Гідності (рамка «меморіал»). Дебати починалися навколо теми окремого пам'ятника чи низки пам'ятних знаків за наявності чотирьох запропонованих ділянок і певної тематичної націленості (кому має бути присвячено Меморіал): загиблим Небесної сотні (13%) [7]; загиблим, зниклим безвісти, постраждалим і живим героям Євромайдану (38%); всім загиблим під

Новий формат публічних обговорень на засадах публічності, прозорості, вільного доступу до інформації

час протистоянь кінця 2013 — початку 2014 рр. (44%). З часом з'явилася й чет-верта позиція: «А також загиблим патріотам та військовим під час АТО». Обговорення тематичної націленості обумовили необхідність вироблення політики пам'яті (про що ми пам'ятаємо та в який спосіб). Стало зрозуміло, що треба додатково проводити тематичні «круглі столи», на яких ці питання обговорювати більш детально. Поступово ядро доповнювалося додатковими змістами: «шпиталь Майдану», «Будинок профспілок». Ідея музею артефактів поступово трансформувалася у поліфункціональний міждисциплінарний центр, який можна було б розташувати в «Українському домі».

На межі першого та другого шарів маємо: «порожній» простір, який потрібен окремій людині для особистісних переживань; публічні простори для зібрання великої кількості людей. Під час дебатів йшлося також про місце для спільної молитви (Храм) [8].

Одним з головних викликів в роботі як публічних зібрань, так і групи експертів був перехід до більшого масштабу розгляду — до двох наступних шарів. Територія революційних подій '2013/2014 не була локальною в масштабах міста й охоплювала не одну площу і не одну вулицю. Події розгорталися на досить широкому просторі, який практично охоплював весь центр міста. Майже з самого початку, під час обговорення нижнього шару, зазначалося, що всі дії тут

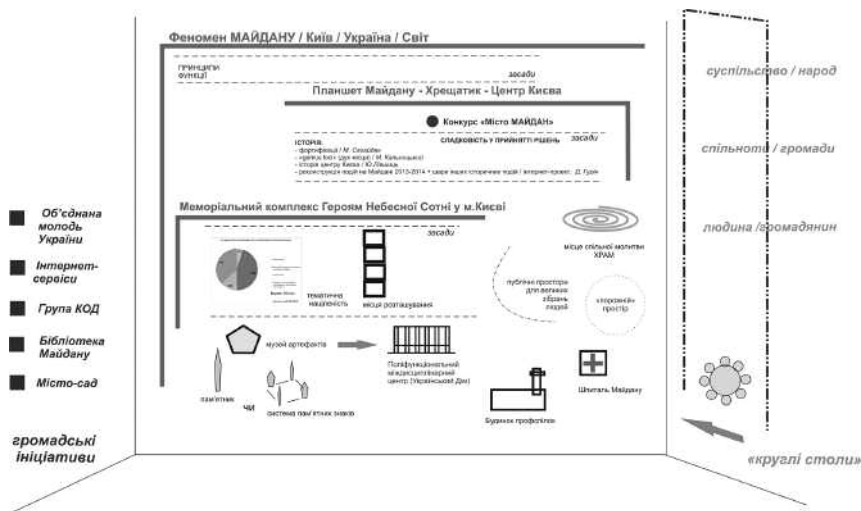

Схема конструкції змістів

мають узгоджуватися з історичним середовищем центра Києва, про історію якого доповідали М. Сагайдак, М. Кальницький, Ю. Лівшиць. Таким чином обґрунтовано отримано другий шар — планшет Майдану — Хрещатик — центр Києва / спільнота, громада.

Фахівці-історики особливу увагу акцентували на обмеженнях дій стосовно Майдану, які ґрунтуються на законах, правилах охорони пам'яток культурної спадщини й історичного середовища в цілому. Йшлося також про дотримання вимог заповідних зон, архітектурних й археологічних охоронних зон, зон регулювання забудови. Ці вимоги стосовно збереження старої розпланувальної структури, історичної забудови, дотримання висотних регламентів з урахуванням архітектурної та масштабної ув'язки з існуючими будівлями і загальним силуетом міста тощо неодмінно повинні бути включені до програми конкурсу, доведені до відома усіх, хто тут буде працювати. Піднімалося також питання спадкоємності в забудові Хрещатика, тобто актуалізації й розвитку містобудівних засад, покладених в основу повоєнної відбудови зруйнованої під час Другої світової війни головної вулиці Києва, коли у 1950-х на Хрещатику було зведено цілісний архітектурний ансамбль.

Одночасно з цими публічними дебатами з квітня 2014 р. розгорнуто паралельний проєкт НСАУ, міжнародного ініціативного проєкту «Fondation for future» та громадських об'єднань Майдану «Місто Майдан» (зазначено на цьому

Виступ Михайла Кальницького

щаблі), в якому Майдан розглядається у політичній площині як інструмент громадянського управління державою [9].

Третьою рамкою, яка охоплює дві попередні, є шар феномену Майдану /Київ, Україна, світ / суспільство. Це третій, особливий вимір, в якому розглядається історичний процес формування нації (націєстворюючий вимір). Ми всі зараз живемо в історичний момент, переломний для великої громади, членами якої ми являємося, для народу, для нації. На наших очах відбуваються події, які формують українську політичну націю і котра до цього часу не має у своїй столиці адекватного просторового вираження, що притаманне багатьом головним містам Європи. Протягом останніх двадцяти років з головної вулиці Києва видалялися соціально-культурні функції й у різних форматах насаджувалися комерційно-торговельні. Все це є об'єктивним виразом того, що відбувалося в країні, з її народом протягом цього часу. В результаті маємо критичну ситуацію, яку необхідно терміново змінювати.

Сергій Мирний, один з членів експертної ради, наголошував на тому, що Україні потрібен центр, який би репрезентував націю як для самої себе, так і для світу, оскільки в цьому є колосальна потреба. Україна стала цікавою для всього світу і в найближчі десятиліття буде в центрі уваги. Тому важливо розуміти, що всі дії треба міряти за міжнародними стандартами і в аспекті відкритості до світу. Ядром, навколо якого можуть розгортатися подальші дії, є куль-

*Ансамбль Хрещатика
1950-х*

тура, яку С. Мирний розуміє в широкому сенсі як всі практики людської діяльності (включаючи здорову українську практику закушувати після того, як випили). Україна впродовж століть була розрізана між кількома імперіями і зараз формується як єдина країна. Знаменно, що «батьком» сучасної української нації у культурному сенсі є Т. Шевченко — не полководець, не державний чи релігійний діяч, а саме світська людина і діяч культури.

Художник В. Гарбуз зазначав: «Це не просто концепція Майдану, це концепція державотворення. Народжується нове громадянське суспільство, народжується нація, тому ми маємо творчою думкою випереджати час. Ми повинні побудувати такий центр Києва, щоб ті, хто приїздитимуть, розуміли, що це є не Росія, не Україна, а центр світової цивілізації».

Таким чином, поступово формувалося уявлення про необхідність створення у центрі Києва культурного простору як артефакту світового значення, який має виконувати кілька функцій: націєпрезентуючу (як для світу, так і для самої себе), культурно-історичну, меморіальну, рекреаційну тощо. І все це на тлі того, що оновлений громадський простір має стати активною складовою життя сучасного динамічного міста.

Наявна конструкція змістів, що дебатовалися, сприяла публічній зміні пара-

Київ, площа Жовтневої Революції (теперішній Майдан) 1950-х

дигми: від ідеї конкурсу на окремий меморіальний об'єкт до Міжнародного відкритого конкурсу на Концепцію оновленого громадського простору центрального ядра Києва з меморіалізацією подій революції гідності «Територія Гідності»/ «Terra Dignitas», який одночасно був би соціально-культурним артефактом світового значення. Поступово формувалося розуміння інтегральної (цілісної) системи, всі частини якої взаємозв'язані й впливають одна на одну. Це саме той випадок, коли ціле більше, ніж сума його частин і закони функціонування системи не зводяться до суми законів функціонування її підсистем (елементів, об'єктів). Система якісно відрізняється від своїх елементів та їх сукупності.

На схемі перпендикулярно до фронтальної поверхні додаються дві площини. На лівій позначаються існуючі громадські ініціативи, на правій — «круглі столи». За кожною ініціативою, які заслуховувалися («Об'єднана молодь України», «Бібліотека Майдану», «Музей Майдану», «Конкурс молодих архітекторів ім. О. Плеханова», «сайт Революції Гідності», «Культурний центр в Українському домі», «Відкритий університет Майдану», «Арт-сквер, присвячений дітям героїв Небесної сотні», «Лікарня на Трьохсвятительській, 7», «Благодійний фонд «Врятуємо Будинок профспілок») стоять конкретні енергійні молоді люди з великим бажанням до праці, для яких це є дійсно перспективна діяльність. І це є надзвичайно велике надбання Майдану і дуже важливий ресурс, який ми маємо.

Виступ Сергія Мирного

«Круглі столи» започатковувалися з метою розгляду принципів засад по кожному з шарів та їх взаємного узгодження. Їх робота починалася з необхідності обговорення політики пам'яті, першою темою була «Меморіалізація для одужання людини, громади, народу». На сьогодні ми маємо не лише біль подій Революції Гідності та бойових дій у зоні АТО, який треба ще усвідомити й пережити. Все це слід розглядати у контексті складної історичної ситуації в Україні. Тільки у ХХ ст. маємо громадянську війну, голодомор, репресії, Другу світову війну, знову голодування, Чорнобиль; на початку ХХІ — «помаранчеву» революцію, Революцію Гідності, бойові дії в зоні АТО. Всі ці події відлунювалися на кожному щаблі і кожна людина несе в собі ці відчуття в тій чи іншій формі. Довгий час наш народ перебуває у стресовому стані, і це є наша сучасна ситуація як українців. На другому круглому столі обговорювався стан та подальша доля Будинку профспілок, співпраця громади з власниками будівлі.

Красномовною характеристикою публічних дебатів була полярність думок, точок зору, з якими необхідно було працювати. Наприклад: «Треба якнайшвидше будувати пам'ятник» / «Майдан — осьова подія історії України, процес ще триває, тому неможливо зрозуміти форму її відображення». Або: «Майдан — історичне місце. Тут нічого не можна змінювати» / «Майдан — це місце для сучасного активного життя, де збиратиметься громадськість».

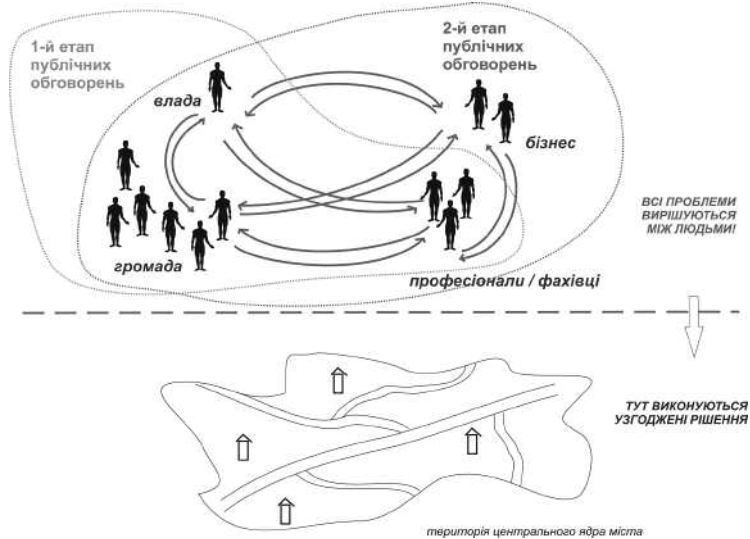
У кінцевому підсумку було сформовано головну мету конкурсу — втілен-

Виступ Владислави Осмак

ня того, за що віддали й віддають своє життя кращі представники українського народу. Ми маємо втілити світлі надії на гідне життя у вільній демократичній Україні. Головна мета викристалізувалася в результаті опрацювання позицій, думок людей різних професій, уподобань, соціального статусу. Провідною темою була думка щодо переосмислення ідеї меморіального комплексу як присвяті надії, світлому майбутньому. Ось деякі приклади: «меморіал має бути присвячений не просто пам'яті, а й відкриттю нової, світлої сторінки життя України»; «увічнити не образ трагізму, а образ місії народу, що йшов до своєї мети»; «не створювати національних монументів некрофілії, що створює образи меншовартості та поразки»; «символи пам'ятника мають бути радикально новими, не радянськими»; «створити об'єкт, що буде цінним не для окремих верств, а для суспільства в цілому»; «місце має надихати, має бути передана легкість майбутнього кращого життя і ідея того, що віднині прості люди можуть вирішувати долю країни»; «увічнити ідею події Майдану як найбільшого подарунку його активістів прийдешнім поколінням. Позбавитись трагічного образу загиблих, утвердження перемоги над смертю».

Об'єктом конкурсного проектування визначено нові соціальні практики, які втілювалися під час Революції Гідності на різних площинах, а предметом — створення умов для розгортання та відтворення у просторі і часі нових відносин між людьми.

Взаємодія: влада — громада — бізнес — професіонали

За час революції гідності виокремилися й набули нового змісту чотири слова: воля, гідність, єдність, громада [10], які є засадничими для подальших конкурсних процесів. Опрацьовано бачення трьох базових процесів (не об'єктів!) конкурсного проектування. Перший: створення сучасного європейського громадського простору («Території Гідності»), який має бути безпечним; доступним для всіх; сповна задовольняти фізіологічні потреби людей (харчування, вбиральні тощо); естетичним; передбачати можливість для зручного розгортання нових соціальних практик єднання людей (народне віче, спільна молитва, мистецькі акції, особистісні переживання тощо).

Другий процес — меморіалізація подій, що відбулися на Майдані під час Революції Гідності. У результаті проведення конкурсу ми маємо отримати сценарії меморіалізації, адже доленосні історичні події треба переживати, а не ошаблонювати. Меморіалізація розглядається як «фундамент» суспільної пам'яті про те, що люди змогли об'єднатися й тому перемогли. Тільки в єдності можливо вирішення проблем, можливий суспільний розвиток. Тому потрібен пошук нових підходів, використання новітніх засобів, технологій, які будуть відповідати вимогам майбутнього життя

Третій процес — створення умов для розгортання нових соціальних практик. Ми не знаємо, які події матимуть місце в майбутньому, як, коли, чому і в якій кількості люди збиратимуться (на Майдані), але зараз ми повинні створи-

Фрагмент публічних обговорень

ти всі умови для того, щоб окрема людина почувалася гідно й відчувала себе частиною громади, народу (саме це надає кожному відчуття захищеності, впевненості у майбутньому); а громади й спільноти мали змогу реалізовувати свої спрямування.

Вся Україна зараз є зоною суцільного болю. В нашому сьогодні маємо дуже актуальну проблему, обумовлену як героїчними подіями Майдану, так і бойовими діями на Сході (пост-травматичний синдром серед широких верств населення). З кожним днем збільшується кількість людей з інвалідністю, які потребують реабілітації та повернення у нормальне мирне життя й віднаходження свого дієвого місця в ньому. На найближчі роки найбільш затребуваними будуть соціальні практики «зцілення» (через єднання людей, що продемонстрував Майдан).

«Територія Гідності», що стає об'єктом конкурсного проектування, усвідомлюється як «екран» нової свідомості оновленої України, як «експериментальний майданчик», де відпрацьовуватимуться й втілюватимуться (у тому числі засобами архітектури та дизайну) нові соціальні практики єднання людей.

Очікування від другого етапу. Під час оприлюднення результатів першого етапу, Владислава Осьмак зазначала, що «після трьох місяців ми говоримо про цінності, а не про вартість. Пам'ятник (з якого все починалося) був би недостатньо вартісним, цінним і ціннісним для вшанування тих, хто загинув, хто

Фрагмент публічних обговорень

відає зараз своє життя. І тих учасників подій, хто залишився живим і заслуговує на вшанування. Набагато серйознішим є виклик створити у центрі міста, в його смислового і просторового ядрі новий відкритий, доступний абсолютно для всіх громадян, різних, але однакових в своєму праві на це місто, простір, в якому було б закладено потенціал на майбутнє краще життя на кілька поколінь вперед. Це набагато цікавіше за монумент, який також може бути. Дев'яносто років тому Осип Мандельштам писав про Київ як про найбільш життєлюбне місто України. Конкурс «Територія Гідності» є унікальною можливістю поширити життєлюбність нашого міста на нашу країну. А в який спосіб — про це нам доведеться обговорювати далі».

Ключовим моментом щодо очікувань від другого етапу (вересень–жовтень 2014 р.) публічних обговорень є потреба в практичності (реалістичності) всіх подальших дій. Для того, щоб не сталося «хотіли як краще, а вийшло як завжди», потрібна постійна комунікація (взаємозв'язок, взаємодія) між владою, бізнесом, громадою та професіоналами. На першому етапі вперше співпрацювали влада, громада та фахівці (професіонали), було заслухано низку громадських ініціатив. У всіх, хто долучився до цієї роботи, відбувався перегляд первісних уявлень, уподобань, навіть зміна світогляду. Для того, щоб надалі ця робота отримала конкретні реальні впровадження, а не залишалася «на папері», обов'язково необхідна участь четвертого партнера — бізнесу. Цей

Виступ завідувача відділу мистецтва новітніх технологій ІПСМ Оксани Ременяки

аспект є принциповим для нашої ситуації, оскільки всі проблеми вирішуються між людьми, а на площині центрального ядра міста узгоджені рішення вже виконуються. І головне завдання — формування злагодженої комунікації між усіма дієвцями.

Таким чином, другий етап передбачає залучення бізнесу до публічних обговорень як рівноправного партнера. На території, яка буде визначена для конкурсного проектування, є певні локації, які мають реальних власників. Необхідно опрацювати такі умови, програму конкурсу, які б гармонізували мету спільної роботи, потреби громади, нації і законні права людей на власність. У рамках конкурсу бізнес-ініціативи, узгоджені в результаті публічних обговорень, можуть отримати форму окремих номінацій.

Другий тур публічних обговорень завершується програмою конкурсу, на засадах якої протягом трьох місяців (1.11.2014–1.02.2015) здійснюється конкурсне проектування. Лютий 2015 р. — публічне обговорення поданих конкурсних проектів й вибір рішення щодо того, яким має постати головна площа Києва і прилегли до неї вулиці, яких функцій вони набудуть, які пропозиції щодо меморіалізації подій Революції Гідності більш відповідатимуть сподіванням української спільноти. Очікування дуже великі, адже Майдан — не лише головна площа Києва, а й всієї країни, тому вона має належати всім і бути територією Єднання і Гідності.

Фрагмент публічних обговорень: за «зеленим столом» НСАУ

1. Меморандум щодо вшанування пам'яті Небесної сотні підписано головним архітектором Києва С. Целовальником, президентом Національної спілки архітекторів України (НСАУ) В. Гусаковим, президентом Київської організації НСАУ В. Жежеріним. У тексті зазначено:

«Події останніх місяців показали, що українці — не просто мешканці території, а високо свідома, патріотично налаштована політична нація. Народ України готовий відстоювати свої права. Українці довели всьому світові, що готові віддати найдорожче — своє життя за гідне майбутнє свого народу, своєї країни. Цей подвиг має бути вшанований на найвищому рівні. У Києві має бути створений пам'ятний меморіал. І його буде створено. Однак до цієї роботи мають бути залучені найширші верстви населення. Створення такого меморіалу є копіткою роботою і поспішність у її здійсненні може призвести до знецінення подвигу героїв Євромайдану.

Вшанування пам'яті народних героїв має здійснити вся Україна — своєю владою, своїми силами, своїм духом та розумом. Саме так може реалізуватися народовладдя, за яке гинули бійці Небесної сотні. Знайти форму загальнолюдського відношення до трагічних подій на вулицях Києва є громадянською позицією та професійним обов'язком людей творчих спеціальностей.

Цілком зрозуміло бажання громадян створити пам'ятник або меморіал загиблим героям Майдану. Однак ідеологічне та художнє рішення майбутнього меморіалу, як і пошук місця його встановлення вимагає комплексного осмислення усього простору революційних подій (Майдан Незалежності, Європейська площа, вулиці Грушевського та Інститутська тощо).

Тільки такий свідомий підхід може забезпечити безпомилкове соціальне архітектурно-просторове рішення середовища головної площі столиці нашої держави. Площі, яка стала символом боротьби українців за свої права. Необхідно виробити загальнонародний сценарій зі створення громадсько зна-

Представники сотень Майдану

чуючих міських просторів, які не лише нагадуватимуть про буремні події Євромайдану, а й збережуть середовище центральної функціонально насиченої частини міста. Такий план має в себе включати:

- створення громадської ради, яка визначить ідеологію проекту;
- подальше обговорення виробленої ідеології проекту з народом України;
- організацію та проведення загальноукраїнського архітектурного конкурсу з подальшим всебічним обговоренням;
- забезпечення адміністративно-організаційного супроводу ухвалених рішень на загальнодержавному та муніципальному рівнях.

Київська міська державна адміністрація, Департамент містобудування та архітектури сумісно з представниками громадськості готові витупити координатором заявлених вище заходів». (<http://nebesna.kga.gov.ua/novini/7-novini/29-memorandum-shchodo-vshanuvannya-pam-yati-gerojiv-nebesnoji-sotni>).

2. Спільне рішення з боку Міністерства культури України підписано міністром Є. Нищуком, з боку КМДА — її головою В. Бондаренком.

3. Детальні відомості знаходяться на ресурсі: <http://nebesna.kga.gov.ua>.

4. Постановление СНК УССР о проектировании застройки центральной улицы г. Киева Крещатики от 24 июня 1944 г. // Киевщина в годы Великой Отечественной войны. 1941–1945: Сб. документов. — К., 1963. — С. 618–619.

5. *Кілессо С. К.* Конкурс на проект повоєнної відбудови Хрещатика — пошуки національної своєрідності // Архітектурна спадщина України / НДІТІАМ. — К., 1995. — Вип. 2. — С. 161–184.

6. У статті 21 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» зазначено, що «громадським слуханням підлягають розроблені в установленому порядку проекти містобудівної документації на місцевому рівні: генеральні плани населених пунктів, плани зонування територій, детальні плани територій. Затвердження на місцевому рівні містобудівної документації <...> без проведення громадських слухань щодо проектів такої документації забороняється».

7. За даними опитування на 22.07.2014.

8. До речі, ані на Майдані, ані на Хрещатику ніколи не було Храму, тобто не було місця, де б люди збиралися за цією потребою.

9. Режим доступу: <http://nsau.org/>.

10. Із залу представником сотні Майдану було додано слово «честь», яке звучало з самого початку революційних подій.

Наталія Кондель-Перминова. Конкурс «Майдан '2014 / Територія Гідності»: Новий формат публічних обговорень

Анотація. У статті підсумовано перший етап публічних обговорень програми та умов конкурсу на визначення кращої ідеї Меморіального комплексу Небесної сотні у Києві. Здійснено аналіз нового формату обговорень (від «слухань» до дієвої участі громадян у прийнятті рішення), трьохшарової конструкції змістів, які дебатувалися (Меморіал — Майдан / центр міста — феномен Майдану). Висвітлено принципові засади нового бачення цілей і завдань конкурсу: від окремого монументу — до оновленого громадського простору з меморіалізацією подій Революції Гідності.

Ключові слова: конкурс, меморіал, Небесна сотня, містобудівне та архітектурне рішення, публічні обговорення, громада, професіонали, влада, бізнес.

Н. Кондель-Перминова. Конкурс «Майдан '2014 / Территория Достоинства»: Новый формат публичных обсуждений

Аннотация. В статье подведены итоги первого этапа публичных обсуждений программы и условий конкурса на лучшую идею Мемориального комплекса Небесной сотни в Киеве. Осуществлен анализ нового формата обсуждений (от «слушаний» к действенному участию граждан в принятии решения), трехслойной конструкции смыслов, которые дебатировались (Мемориал — Майдан / центр города — феномен Майдана). Освещены принципиальные основы нового видения целей и задач конкурса: от отдельного монумента к обновленному общественному пространству с мемориализации событий Революции Достоинства.

Ключевые слова: конкурс, мемориал, Небесная сотня, градостроительное и архитектурное решение, публичные обсуждения, граждане, профессионалы, власть, бизнес.

Natalia Kondel-Perminova, PhD. «Maidan '2014» contest / Dignity territory: New form of the public discussions

Summary. The article performs a summary of the first round of the public discussion regarding contest program on the best idea of the Memorial complex to Heavenly Hundred in Kyiv. The author analyzes the new discussion form (from «presentations» to the real decision making by the community), three layer sense construction, which were discussed (Memorial — Maidan / city center — Maidan phenomenon). The new foundations of the aims and tasks of the contest are enlightened: from the separate monument to the renovated public space alongside with the Memorial of the Dignity revolution.

Key words: contest, memorial, Heavenly Hundred, constructive and architectural solution, public discussions, community, professionals, authorities, business.